

STEGANIA CARARIA Hübner

(Lepidoptera, Geometridae)

(Alex RIEMIS)

Tijdens een weekendverblijf in de Gaume met Dirk VAN DER POORTEN, deden we een nachtvangst in Forêt de Spincourt (Frankrijk, departement Meuse) op 7 juni 1980. Deze avond, of liever nacht - we bleven bij de lamp tot 4 uur 's morgens - bleek een van de uitschieters van 1980 te zijn. Te vermelden zijn o.a. Minucia lunaris, Colobochyla salicalis, Stauropus fagi, Ligdia adustata, Orthonama vittata. De meest opvallende soort was wel Peridea anceps, die met honderden op de lamp kwam.

Minder opvallend, maar zeker zo interessant, was de aanwezigheid van één exemplaar Stegania cararia. Aangezien ik de vlinder nog nooit in verzamelingen had gezien, vond ik het interessant om de verspreiding en het voorkomen van de soort eens na te gaan.

LHOMME schrijft in zijn katalogus onder nr. 1019 : "Septentrionale, orientale et méridionale, mais très rare". Deze aanduiding wordt dan gestaafd door het vermelden van zes vindplaatsen, wat wel vrij pover is.

Volgens FORSTER en WOHLFAHRT is de vlinder zeer lokaal en meestal zeer zeldzaam. Als verspreidingsgebied wordt opgegeven : de Palts, Baden, Zuidoost- en West-Zwitserland, Zuid-Thüringen, Saksen, Moravië, Oost-Oostenrijk, Zuidoost-Alpen en Hongarije. Afgebeeld is een exemplaar uit Stiermarken, Sausalgebergte, Kitzeck, 28-06-1967.

KOCH bestempelt de soort als zeer lokaal en zeer zeldzaam. De verspreiding komt vrijwel overeen met die opgegeven door FORSTER en WOHLFAHRT, maar ze is voor sommige plaatsen nauwkeuriger : Zuidoosteuropese-Aziatische soort die in Baden en de Palts voorkomt en van 1870 en 1885 bij Altenburg (Thüringen), 1927 bij Ronneburg (Thüringen) en rond de eeuwwisseling in Noordwest-Saksen (Leipzig, Geithain), in enkele exemplaren werd gevangen.

Wat de verspreiding in Frankrijk betreft, kunnen de aanduidingen van LHOMME gepreciseerd worden, samen met enkele aanvullingen. Hier volgen ze, behalve die uit de Gaume :

Aisne : Forêt de St.-Gobain, 09-07-1974, 2 ex.

Alsace : Forêts de Vendenheim en Lütterbach, 1861
Sennwald bij Colmar, 1871

Ariège : Crampagne, 12-07-1945, 1 ex. (J. PICARD)

Aube : Forêt d'Aumont, 1883, 1 ex. (Cat. JOURDHEUILLE)

Basses-Pyrénées : Nay, 1918-1923, 4 ex. (P. CHRETIEN)

Marne : Champigny-sur-Marne, 30-06-1968, 1 ex. (P. LERAUT)

01-07-1968, 1 ex. (P. LERAUT)

Nord : Guenès, 1857, 1 ♂ + 1 ♀

Dise : Forêt de Compiègne, 30-06-1974, 1 ex.

Seine-et-Marne : Forêt d'Armainvilliers, 26/05 - 10/06-1945 (HERBULOT & TOULGOET)

Territoire de Belfort : omgeving Belfort, 1880.

Twee opeenvolgende dagen één exemplaar aantreffen te Champigny-sur-Marne deed P. LERAUT opmerken : "Deze twee exemplaren, gevangen tijdens twee vangsten, laten veronderstellen dat de soort op deze plaats een gevestigde populatie vormt". Het feit dat aldaar de voedselplant van de rups (populier) voorkomt, versterkt zijn overtuiging. Om reeds gewag te maken van een gevestigde populatie na de vangst van twee exemplaren, blijkt wel dat men niet gewoon is S. cararia regelmatig en talrijk aan te treffen.

Des te verrassender is het voorkomen van de vlinder in de Gaume. Het eerste exemplaar (♂) werd door M. CHOUL verzameld te Torgny op 18-06-1960. Dit was tevens de eerste Belgische waarneming van deze soort. Het jaar daarop vond M. CHOUL 1 ♀ te Buzenol op 07-06-1964. Sedertdien is S. cararia regelmatig, zij het steeds in klein aantal, waargenomen in de Gaume. Op Belgisch grondgebied zijn dit de volgende exemplaren :

Buzenol : 06-06-1964, 2 ♂ (E. DE LAEVER & M. CHOUL)
12-06-1964, 1 ♀ (M. CHOUL)

Laclaireau : 28-06-1968, 1 ♀ (P. ROSMAN & M. CHOUL)

Bois de St.-Léger : 07-07-1968 en 03-07-1969, 2 ♀ (M. CHOUL)

Bois de St.-Mard : 1969, 2 ex. (P. ROSMAN & R. SAUSSUS)

Chantemelle : 02-07-1974 (R. SAUSSUS)

Croix-Rouge : 11-07-1976 (R. SAUSSUS)

Op Frans grondgebied werden twee exemplaren verzameld in 1965 en 1968 te Buré. Nadien werden nog 10 exemplaren genoteerd te Buré en Moulin Batin. In 1969 werd S. cararia "ontdekt" door STEFFENS in Bois de Merles. Daar blijkt de soort gewoon te zijn op 20-06-1969. In 1970 deden H. HEIM DE BALSAC met M. CHOUL, A. LEGRAIN en P. ROSMAN, vijf nachtvangsten in Bois de Merles, teneinde de densiteit van de soort te estimeren in deze blijkbaar bevoorrechte plaats. De resultaten zijn verbluffend :

19-06-1970 : 65 ♂ + 1 ♀ (jawel!)

20-06-1970 : 5 ♂ + 6 ♀

22-06-1970 : 13 ♂ + 3 ♀

27-06-1970 : 2 ♂ + 8 ♀

05-07-1970 : 6 ♂

Deze gegevens laten hen toe te besluiten dat Bois de Merles een "epicentrum" is waar de soort optimale ekologische omstandigheden vindt, en dat zou geldig zijn voor geheel Europa. Zij merken verder op dat dergelijke biotopen, nl. relatief belangrijke bestanden van zeer oude ratelpopulieren, niet gemakkelijk meer te vinden zijn.

Deze opmerkingen zijn m.i. zeer terecht. Men vergelijkte daarbij de aangehaalde opgaven, die bijna alle oude tot zeer oude gegevens aanhalen, en die steeds betrekking hebben op enkele exemplaren. Opvallend is het dat de gegevens recenter worden in de noordelijke departementen met als hoogtepunt de Gaume. Dat de vlinder er voor 1960 niet was

waargenomen, en vanaf dan zeer regelmatig, stemt tot nadenken. Het lijkt erop dat de vlinder vanaf die periode de Gaume gekoloniseerd heeft, dank zij optimale biotopen aldaar. Het is nu evenwel ook wel zo dat er de laatste jaren meer intensievere en gesofistikeerde nachtvangsten worden gedaan, maar al deze recente gegevens uitsluitend daaraan toeschrijven, lijkt mij wat te simplistisch.

Literatuur :

FORSYER, W. & WOHLFAHRT, Th., 1981 : Die Schmetterlinge Mitteleuropas, deel 5, Spanner. Frankfurt.

HEIM DE BALSAC, H. & CHOUL, M., 1974 : Les Lépidoptères de la Gaume franco-belge (esquisse zoogéographique et liste des espèces) (suite). Alexanor 8 : 203-214.

JOURDHEVILLE, G., 1883 : Catalogue des Lépidoptères du département de l'Aube. Troyes, 229 p.

KOCH, M., 1976 : Wir bestimmen Schmetterlinge, deel 4, Spanner, tweede uitgave, bewerkt door W. HEINICKE & B. MÜLLER. Melsungen, 292 p., 20 pl.

LERAUT, P., 1969 : Deux géomètres méconnues : Lonographa cararia Hb. et Asthena anseraria H.S. (Lep. Geometridae). Alexanor 6 : 45-47.

L'HOMME, L., 1923-1935 : Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique, volume 1, Macrolépidoptères. Le Carriol, par Douelle (Lot), 800 p.

Summary : The author took one specimen of Stegania cararia Hübner in Forêt de Spincourt (France, Meuse). He discusses the distribution of the species in the adjacent area where it occurs commonly in Bois de Merles. In this wood with many old trees of Populus tremula the species finds its optimal ecological conditions. It seems to have colonised the wood in recent times.

Résumé : L'auteur a capturé un exemplaire de Stegania cararia Hübner dans la forêt de Spincourt (France, Meuse). Il examine la répartition de l'espèce dans la région environnante, où elle est commune dans le bois de Merles. Dans ce bois se développent de nombreux arbres de Populus tremula et l'espèce trouve à cet endroit les conditions écologiques optimales. L'espèce semble avoir colonisé ce bois à une période assez récente.

RIEMIS A. : Rerum-Novarumlaan 41, 2300 TURNHOUT.